

INGLIZCHA INTERNET MATNLARINI O'ZBEK TILIGA TARJIMA QILISHNING O'ZIGA XOS MUAMMOLARI

Akramova Xurshida

Oriental Universiteti, Magistratura talabasi

Ilmiy rahbar: Axmedov Oybek Saparbayevich

Ingliz tilidagi internet matnlarini o'zbek tiliga tarjima qilish bilan bog'liq o'ziga xos qiyinchiliklar tarjimonlar duch keladigan o'ziga xos qiyinchiliklar bilan birga keladi. Keling, ba'zi ilmiy manbalar yordamida ushbu muammolarni batafsil ko'rib chiqaylik.

Ingliz tilidagi Internet matnlarini o'zbek tiliga tarjima qilishning o'ziga xos muammolari:

1. Idiomatik iboralar va jargon: Asosiy muammolardan biri ingliz internet matnlarida mavjud idiomatik iboralar va jaranglar bilan ishlashdir. Bu iboralarning o'zbek tilida to'g'ridan-to'g'ri ekvivalentlari bo'lmashligi mumkin, bu tarjimonlardan madaniy jihatdan mos muqobillarni topishni talab qiladi. Munday (2016) ma'lumotlariga ko'ra, idiomatik iboralar o'zlarining madaniy va lingvistik murakkabligi tufayli tarjimada jiddiy muammo tug'diradi.

2. Madaniy ma'lumotnomalar: Ingliz tilidagi internet matnlarida ko'pincha o'zbek tilida so'zlashuvchilarga tanish bo'lmagan madaniy havolalar mavjud. Tarjimonlar matnning mo'ljallangan ma'nosini saqlab qolish uchun ushbu havolalar to'g'ri tarjima qilinganligini ta'minlashi kerak. Nida va Taber (1969) tillar va madaniyatlar o'rtasida samarali muloqotni ta'minlash uchun tarjimada madaniy ekvivalentlikning muhimligini ta'kidlaydi.

3. Texnik terminologiya va qisqartmalar: Internet-kontent ko'pincha ingliz tilida so'zlashuvchi kontekstlarga xos bo'lishi mumkin bo'lgan texnik atamalar, qisqartmalar va qisqartmalarni o'z ichiga oladi. Ushbu atamalarni to'g'ri etkazish uchun tarjimonlar ikkala tilning texnik lug'atini yaxshi bilishlari kerak. Larson (1984) ta'kidlaganidek, ixtisoslashtirilgan terminologiya tarjimada muammo tug'diradi va mavzu bo'yicha chuqur bilim talab qiladi.

4. Mahalliy kontekstga moslashish: Ingliz tilidagi internet matnlarini o'zbek tiliga tarjima qilish kontentni mahalliy o'zbek kontekstiga moslashtirishni talab qiladi. Bu nafaqat lingvistik tarjimani, balki o'zbek auditoriyasida rezonans yaratish uchun madaniy moslashuvni ham o'z ichiga oladi. Schäffner va Adab (2001) matnning maqsadli auditoriyaga mos kelishini ta'minlash uchun tarjimada ijtimoiy-madaniy kontekstni hisobga olish muhimligini ta'kidlaydi.

Ingliz tilidagi internet matnlarini o'zbek tiliga tarjima qilish idiomatik iboralar, madaniy murojaatlar, texnik terminologiya va mahalliy kontekstga moslashish bilan bog'liq o'ziga xos muammolarni keltirib chiqaradi. Bu qiyinchiliklarni yengish uchun til

bilimi, madaniy xabardorlik va to'g'ri va madaniy jihatdan mos tarjimani ta'minlash uchun har ikki tilning nuanslarini chuqur anglash talab etiladi.

Ingliz veb-muloqot tilining ba'zi xususiyatlarini o'rganib chiqqanimizdan so'ng, biz inglizcha chatdan dialogni o'qishimiz va tushunishimiz mumkin. (3-ilovaga qarang). Ushbu chatdan misol sifatida foydalanib, biz Internet slengining asosiy turlarini ko'rib chiqamiz.

Internet jargonini shakllantirishning asosiy usuli - qisqartma. Bu to'liq so'zlarni yozishga ko'p vaqt sarflashni istamaslik bilan bog'liq. Ko'pincha so'zlar fonetik analogiya yordamida yoziladi. Bu xususiyatni biladiganlar uchun bunday qisqartmalarni tushunish qiyin emas. Biroq, bu turdagi jargonni tarjima qilish kuch talab qilishi mumkin. Ingliz tili allaqachon doimiy o'zgarishlarga duchor bo'lgan dinamik tizim bo'lishiga qaramay, Internet jargonlarini o'z ichiga olgan yoshlar tili yanada tez rivojlanmoqda. Va ba'zida ingliz tilidagi suhbatning tarjimoni yoki oddiy o'quvchisi uchun yozilganlarning ma'nosini tushunish qiyin bo'lishi mumkin. Biz onlayn o'yindagi chat misolini ko'rib chiqishni taklif qilamiz, bu inglizcha Internet jargonining o'ziga xosligini aniq ko'rsatadi:

~Lisa how r u?

~L!sa~: Gud thnx ajay wbu?: Hey lis is it ur real face?

~L!sa~: Yeah Honaymoon its my real face

ajay21: I want u visit my cuntry

~L!sa~: Lol ajay: Y?: WoW u r so butful how old r u?

~L!sa~: Thnx honaymoon, my age is in my profile

Dialog tarjimasi:

Qandaysiz, Liza?

~L!sa~: Yaxshi, rahmat Ajay. O'zingchi?: Yaxshimisan Liz, bu haqiqatdan sening yuzingmi?

~L!sa~: Salom! Ha, bu mening yuzim!

ajay21: Men seni yurtimga kelishingni xohlayman.

~L!sa~: Ha-ha-ha, Ajay!: Nega?: Voy-bo'y, juda chiroyli ekansan! Yoshing nechida?

~L!sa~: Rahmat asal oyi, mening yoshim profilimda.

Ko'rib turganimizdek, parchada so'zlarni qisqartirish orqali hosil bo'lgan jargon misollari ustunlik qiladi. "r" (*are*), "u" (*you*), "ur" (*your*), "y" (*why*) kabi so'zlarni tushunish ayniqsa qiyin emas. So'zlar va belgilarning fonetik uyg'unligi printsipi tufayli siz so'zning to'g'ri yozilishidan mavhum bo'lishingiz va faqat uning talaffuziga e'tibor berishingiz mumkin. Shuningdek, "Gud" (*good*), "thnx" (*thanks*), "country" (*country*), "butful" (*beautiful*) kabi grammatik jihatdan noto'g'ri yozilgan so'zlar birinchi o'qishdanoq aniq ko'rinadi. So'zlarning bunday soddalashtirilishi vaqtini tejashning natijasidir. Suhbat onlayn o'yinda olib borilganligi sababli, o'yinchilarning e'tibori

grammatik qoidalarga rioya qilishga qaratilmaydi. Bu erda shunga o'xshash yangi so'zlar paydo bo'ladi, ular keyinchalik turli Internet matnlarida qo'llaniladi.

Ushbu parchada Internet slengi shakllanishining yana bir misoli mavjud. "WBU" (What about you) va "LOL" (laughing out loud) qisqartmalari onlayn jargonga tegishli. Qisqartmalar butun iborani yoki hatto jumlani bir so'z bilan ifodalash uchun ishlatilishi mumkin. Parchada tarmoq qisqartmalarining ko'plab misollari keltirilgan:

?MAd +: hey Ilsa, OOO

~L!sa~: GTSY

Bunday holda, "GTSY" qisqartmasi "glad to see you" (sizni ko'rganimdan xursandman) iborasini anglatadi.

~L!sa~: y do u think i wud?

~L!sa~: ajay??

HeartReaper: BBL: CUL

"BBL" (Be Back Later - Kechroq qaytaman) va "CUL" (See You Later-kechroq kurishamiz) qisqartmalaridan foydalanib, siz odatda suhbatni tark etasiz va suhbatdoshlaringiz bilan xayrlashasiz. Eng ko'p ishlatiladigan qisqartmalarning to'liq ro'yxatini o'rganish orqali topish mumkin.

Tarjima qilish oson bo'lgan qisqartmalar ham mavjud. Tarjimon umumiy qisqartma bilan tanish bo'lmasa ham, u har doim qisqartmalar va qisqartmalarning tarjima qilingan inglizcha-o'zbekcha va o'zbekcha-inglizcha lug'atlaridan uning ma'nosini izlashi mumkin. Biroq, qisqartmalarning ma'nosini topish uchun ko'plab manbalarga qaramay, ularni tarjima qilish hali ham dolzarb tarjima muammolaridan biri bo'lib qolmoqda.

Qiyinchiliklar ko'p sonli qisqartmalarning omonim bo'lishi bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Tarjimadagi qiyinchiliklar qisqartmalarning barcha ma'nolari lug'atda qayd etilmagani ham sabab bo'lishi mumkin. Bundan tashqari, matn muallifning yoki vaqti-vaqti bilan qisqartmasidan foydalanishi mumkin, ya'ni muallif o'zi yaratgan va bir xil iborani takrorlamaslik uchun faqat ma'lum bir matnda ishlatadi. Aynan shunday mualliflik qisqartmalari va qisqartmalarning omonimiyasi ularning tarjimasini qiyinlashtiradi.

Internet jargonlarini shakllantirishning yana bir usuli bu leet tili deb ataladigan tildir. Onlayn o'yinlardagi o'xshash suhbatlar tufayli u keng tarqaldi. Bu tilning asosiy farqlari lotin harflarini o'xshash raqamlar va belgilar bilan almashtirish, tez yozish uchun xos bo'lgan xatolarni taqlid qilish va parodiya qilish, xakerlar va geymerlar jargoniga taqlid qilish, so'zlarga *zor* qo'shimmasini qo'shishdir. Asosan yozuvda qo'llaniladi, ayrim so'zlar (masalan, *pwn*) o'ziga xos talaffuzga ega emas. Leet ko'pincha shifr, dialekt yoki til deb ataladi, lekin aslida u na biri, na boshqasi. Leet atamasi ko'pincha turli xil variantlarda l33t yoki l337 sifatida yoziladi. Til keng tarqalgan bo'lib, bu atama uni yanada sirli va chalkash qilish uchun l011011111 (ikkilik belgisi l337) deb yozildi. Bu tilning asosiy xususiyati grammatik shakllarni ataylab noto'g'ri ishlatishdir.

Ushbu muloqot xalqaro xarakterga ega, shuning uchun turli mamlakatlardan kelgan Leet ma'ruzachilarining shakllari ko'pincha mos keladi.

Keling, bir dialogdagi misolni ko'rib chiqaylik:

?MAd +: hav a game?: OK

~L!sa~: mad r u n00b?

?MAd +: keke nope

Tarjimasi:

?mAd+: o'ynaymizmi?: OK

~L!sa~: Med sen yangimisan?

?mAd+: xaxaxa yo'q

Ko'rib turganimizdek, 1337 tilini tushunmasdan, suhbatning ma'nosini tushuna olmadik. Bundan tashqari, bunday chatlarda geymerlarning (onlayn o'yin o'yinchilari) jargonlari qo'llaniladi. n00b (noob) kabi tushuncha bizga onlayn o'yin chatlaridan kelgan va "yangi" ma'nosida ishlatiladi. "keke" iborasi umumiy LOL ning ekvivalenti bo'lib, kulgi ma'nosini bildiradi. keyingi misolni ko'rsak,

w8 4 me: And thnks lisa: Am waiting 4 u: #*@%:? 1 (4/V"7 | _|/V[]3|2574/V[] V0|_| |2 VV|2171/V

Tarjimasi:

meni kutgin: va rahmat Liza: men seni kutaman: #*@%:? Men nima yozayotganingni tushunmayapman.

Ushbu parchada "w8 4 me" iborasi "meni kutgin" degan ma'noni anglatadi. Bu misol, shuningdek, "wait" so'zi va 8 "eight-sakkiz" raqamining fonetik uyg'unligiga asoslangan. Va yozish vaqtini qisqartirish uchun so'zning bir qismi raqam bilan almashtirildi, ammo ma'no aniq bo'lib qoldi. Xuddi shu printsipga ko'ra, biz "4" (four-to'rt) raqami "for" predlogini bildirishini tushunamiz. "#*@%" belgilari odatda la'nat so'zlari va so'kinish so'zlarini tsenzura qilish uchun ishlatiladi. Buni bilmasdan, ushbu belgilardan foydalanishning ma'nosini tushunish juda qiyin bo'ladi.

Ayniqsa, "1 (4/V"7 | _|/V[]3|2574/V[] V0|_| |2 VV|2171/V" iborasini ta'kidlashni istardim.

Bu ibora 1337 tilining barcha qoidalariga muvofiq tuzilgan. Shuningdek, so'zlarni harflar bilan almashtirish, shuningdek, harflarni yozishga o'xshash pintogrammalardan foydalanish ham mavjud, masalan /V = N. Bu ibora "Men nima yozayotganingni tushuna olmayapman" degan ma'noni anglatadi. Maxsus bilimsiz va kerakli ma'lumotlarsiz ramzlar sir bo'lib qolar edi.

Bir qarashda, 1337 tili quruq va o'ta ma'lumotli bo'lib tuyulishi mumkin. Biroq, uning yordami bilan belgilar va raqamlardan foydalanib, siz turli xil his-tuyg'ularni ifodalashingiz mumkin. Ba'zan undov belgilari o'rniga birliklar ishlatilib ular yordamida kinoya ma'nosi ifodalanadi.

?MAd +: This is really funy!!!1111oneoneone

Tarjimasi:

?mAd +: juda kulgili!!!!111111

Sarkazm aniq, chunki tasodifan bir nechta undov belgisi o'rniga bitta bir "l" yoki o'n bir "ll" so'zini yozishning iloji yo'q.

Tilshunoslik nuqtai nazaridan tarjimada eng ko'p qo'llaniladigan o'zgarishlar turlari quyidagilardir:

- leksik transliteratsiya (noob - noob (yangi)),
- so'zlarning grammatik tushib qolishi (y u think? - Why do you think?)

Shuningdek, Internet suhbatlarida his-tuyg'ularni ko'rsatadigan piktogrammalar faol qo'llaniladi. Kulgichlar deb ataladi. Mana bir nechta misollar:

- :-) sizning asosiy tabassumingiz
- ;-) ko'z qisib tabassum qiling
- :-(ma'yus yuz
- :-I befarq fiziognomiya
- :-> kinoyali yuz
- >:-> shayton tusli kinoyali yuz
- >;-> yana shunday, ko'z qisib qo'yish ma'nosida.

Kulgichlardan foydalanish ma'no yoki ma'lumot berishi mumkin. Biroq, his-tuyg'ularni so'zlar bilan ifodalash mumkin bo'lganda, siz ularsiz ham qilishingiz mumkin.

Ba'zan chatlarda muloqotning boshqa turi mavjuddir, xuddi do'stlaringizni ziyofatida notanish kompaniyadagilar bilan suhbatlarga o'xshash. Bu, odatda, yuzaki suhbatga, ba'zan esa aqlli fikrlar almashishiga o'xshaydi. Bunday vaziyatdagi kulgichlar keng tarqalgan va xilma-xildir. Matnning o'zida ular odatda noaniqlik mumkin bo'lgan joyda bo'ladi: *take care :-)* *ehtiyot bo'ling :-)*

Til nuqtai nazaridan, bunday suhbatlar juda qiyin: ko'pchilik muntazam ravishda bir-birlarini yaxshi bilishadi, ularning matnlari juda qisqartirilgan va subtekst bilan to'ldirilgan. Odatda bunday muhokamada to'liq ishtirok etishdan ko'ra, o'z suhbatingizni boshlash osonroq.

Xat yozishda kulgichlarning ko'rinishi faqat rasmlar qog'oz xatda chizilgan taqdirdagina oqlanadi. Umuman savodli odam, xususan, kattalar o'z maktubining butun mazmunini qayerda tabassum qilish va qayerda qovog'ini solish kerakligi haqidagi tushuntirish rasmlarisiz yetkazishi mumkin. Ammo chat avlodi borgan sari o'sib kelmoqda va elektron pochta xabarlarining matnlariga rasmlar qo'shildi. Albatta, standart qisqartmalar, standart "chat" holatlarida zarur bo'ladi.

Ammo biz ta'kidlaganimizdek, turli sohalardagi terminologiyani Internet matnlarida topish mumkin. Va gazeta maqolalari Internetda ham nashr etilganligi sababli, ular o'xshash matnlar toifasiga kiradi. Shuning uchun, sport jargonlari kabi professional jargonlardan foydalanish ham tadqiqotimiz mavzusiga tegishli bo'lishi mumkin. Sport jargonlarini Internet matnlarida tarjima qilish muammosi shundaki,

ma'lum bilimlar yoki terminologiyaga ega lug'atlarsiz bunday Internet matnlarini ishonchli tarzda tarjima qilish mumkin bo'lmaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Матлуба Шукуровна Хожиева, Бахтиёр Тўйевич Хамраев. Бўлажак ўқитувчилар маънавий маданиятини ривожлантириш технологияси. – : SCIENTIFIC PROGRESS, VOLUME 2 | ISSUE 8 | 2021
2. Sharipova Surayyo Burhanovna-The impact of spoken language on pupils' mental activity: A cognitive exploration/2023/11/15
3. Sharipova Surayyo Burkhanovna-Androgical cooperation mechanisms in the formation of a common worldwide in family relations /2023/9/16
4. Surayyo Burhanovna Sharipova.-MODERN INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN EDUCATION/2023
5. Психология высшей школы/ М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович, С.Л. Кандыбович. – Мн.: Харвест, 2006. – 416 с.
6. Сурайё Бурхановна Шарипова-Роль семьи в формировании познавательного интереса одаренных детей/2021
7. Сурайё Бурхановна Шарипов-,Оилада ёшлар умуммаданий дунёкарашни шакллантириш мазмуни/2021
8. Sharipova, S. B-Some aspects of formation of students' general cultural outlook in a higher educational institutions/Vol. 7 No. 12, 2019 ISSN 2056-5852
9. Сурайё Бурхановна Шарипова-Педагогические ориентиры формирования мировоззренческой культуры студенческой молодежи в высших образовательных учреждениях/2018